

ادبیات کودکان

(رشته علوم تربیتی)

www.ketab.ir

دکتر طاهره جعفرقلیان

سرشناسه	: جعفرقلیان، طاهره
عنوان و نام پدید آور	: ادبیات کودکان / تالیف طاهره جعفرقلیان
وضعیت ویراست	: [ویراست ۹]
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۶۱ ص.
فروست	: دانشگاه پیام نور، ۲۳۲۹. گروه علوم تربیتی، ۱۶۰ / آ.
شابک	: 978 - 964 - 14 - 0376 - 0
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا.
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: ادبیات کودکان و نوجوانان - آموزش برنامه‌ای.
موضوع	: Programmed instruction - Children's Literature
موضوع	: کودکان - کتاب و مواد خواندنی - آموزش برنامه‌ای.
موضوع	: Children - Books and reading - Programmed instruction
شناسه افزود	: دانشگاه پیام نور.
شناسه افزوده	: Payam Noor University
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ج۲ ف ۶۷ / PN۱۰۰۹
رده بندی دیویی	: ۰۶۱۰۰۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۸۴۰۱

دانشگاه پیام نور

ادبیات کودکان

مؤلف: دکتر طاهره جعفرقلیان

ویراستار علمی: ناصر قلی بوالحسنی

تهیه و تولید: دفتر تدوین و تولید کتب و محتوای آموزشی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و توزیع دانشگاه پیام نور

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ چاپ: چاپ اول بهمن ۱۳۹۵

شابک: ۰ - ۳۷۶ - ۱۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 14 - 0376 - 0

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی‌های دانشگاه پیام نور مجاز می باشد و فروش

آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ و متعلق به دانشگاه پیام نور است. تولید، کپی یا خلاصه برداری، نشر و ترجمه، چاپ، افست، توزیع گسترده، تهیه CD و ... این اثر یا بخشی از آن اعم از متن، طرح پشت و روی جلد و ... بدون اخذ مجوز کتبی از معاونت فناوری و پژوهش دانشگاه خلاف مقررات و تعرض به حقوق مادی و معنوی دانشگاه است. متخلفین وفق قانون حمایت از مولفان و مصنفان و هنرمندان دارای مسئولیت حقوقی و کیفری بوده و تحت پیگرد قرار می گیرند)

قیمت: ۷۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

مقدمه		یازده
فصل اول. تعاریف، هدف‌ها و تعاریف ادبیات کودکان		۱
هدف کلی		۱
هدف‌های یادگیری		۱
۱-۱ تعاریف ادبیات		۱
۲-۱ تعاریف ادبیات کودکان		۳
۳-۱ تاریخچه ادبیات کودکان در جهان		۵
۴-۱ تاریخچه ادبیات کودکان در ایران		۹
۵-۱ هدف‌ها و وظایف ادبیات کودکان		۱۳
خلاصه فصل اول		۱۵
خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول		۱۷
فصل دوم. ویژگی و کاربرد ادبیات کودکان در مراحل مختلف دوران زندگی کودک		۱۹
هدف‌های کلی		۱۹
هدف‌های یادگیری		۱۹
۱-۲ ویژگی‌های کودک در مراحل رشد		۱۹
۱-۲-۱ رشد از نگاه اسلام		۲۰
۱-۲-۲ رشد از نگاه پیاژه		۲۲
۲-۲ نیازها و علاقه‌مندی‌های کودک در خواندن		۲۷
۱-۲-۲ نیازهای فیزیولوژیکی (زیستی)		۲۷
۲-۲-۲ نیازهای ایمنی (امنیتی)		۲۸
۳-۲-۲ نیازهای اجتماعی		۲۸
۴-۲-۲ نیازهای احترامی		۲۸
۵-۲-۲ نیازهای خودشکوفایی		۲۸

۳۱	۳-۲ کارکرد ادبیات کودک
۳۲	خلاصه فصل دوم
۳۳	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم

۳۵	فصل سوم. شناخت انواع خواندنی‌های داستانی و غیرداستانی
۳۵	هدف کلی
۱۷	هدف‌های یادگیری
۳۵	۱-۳ انواع خواندنی‌های کودکان و نوجوانان
۳۸	۲-۳ انواع خواندنی‌های داستانی
۴۰	۱-۲-۳ داستان‌های واقعی
۴۴	۲-۳ فردگی عامه
۴۶	۳-۱-۳ مسانه
۵۲	۳-۳ خواندنی‌های غیرداستانی
۵۳	۳-۳-۱ کتاب‌های علمی عمومی
۵۴	۲-۳-۳ کتاب‌های مربوط به اجتماع و محیط
۵۴	۳-۳-۳ زندگی‌نامه، شرح حال و سفرنامه‌ها
۵۵	۴-۳-۳ بازی‌ها و سرگرمی‌ها
۵۶	۵-۳-۳ کتاب‌های مرجع
۵۶	۶-۳-۳ کتاب‌های لغت
۵۶	۷-۳-۳ کتاب‌هایی درباره اختراعات و اکتشافات
۵۷	۸-۳-۳ کتاب‌های دینی
۵۷	خلاصه فصل سوم
۵۸	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل سوم

۶۱	فصل چهارم. شعر کودک
۶۱	هدف‌های کلی
۶۱	هدف‌های یادگیری
۶۱	۱-۴ کلیات شعر
۶۳	۲-۱-۴ ویژگی‌های شعر
۶۴	۲-۴ شعر کودک
۶۵	۳-۴ طبقه‌بندی تاریخی شعر کودک
۶۶	۴-۴ ویژگی‌های برجسته شعر کودک و نوجوان
۶۶	۵-۴ مضامین شعر کودک
۶۷	۱-۵-۴ مضامین توصیفی
۶۸	۲-۵-۴ مضامین تمثیلی
۶۹	۳-۵-۴ مضامین رفتاری
۶۹	۴-۵-۴ مضامین آموزشی
۷۰	۵-۵-۴ مضامین چندجنبه‌ای
۷۱	۶-۴ تفاوت‌ها و شباهت‌های شعر کودک و بزرگسال

۷۲	۷-۴ موسیقی در شعر کودک
۷۳	۷-۴ ۱ وزن هجایی
۷۵	۸-۴ صنایع شعری در شعر کودک
۷۶	۸-۴ ۱ تشبیه
۷۶	۸-۴ ۲ استعاره
۷۷	۸-۴ ۳ تکریر
۷۸	۸-۴ ۴ مطابقه (تضاد)
۷۸	۹-۴ هدف‌های اصلی شعر کودک
۷۹	خلاصه فصل چهارم
۸۰	خودآزمایی چهار گزینه‌ای فصل چهارم
۸۳	فصل پنجم. بررسی کتاب‌های تصویری کودکان
۸۳	هدف کلی
۸۳	هدف‌های یادگیری
۸۳	۱-۵ تعریف کتاب‌های تصویری
۸۶	۲-۵ انواع کتاب‌های تصویری
۸۹	۳-۵ ویژگی تصاویر در انواع کتاب‌های کودکان
۸۹	۳-۵ ۱ تصاویر در کتاب‌های دوره پیش دبستان
۹۰	۳-۵ ۲ تصاویر در کتاب‌های دوره دبستان
۹۰	۳-۵ ۳ تصاویر در کتاب‌های دوره نوجوانی
۹۱	۴-۵ کیفیت تصاویر و هدف‌های مصورسازی کتاب‌های کودکان
۹۲	خلاصه فصل پنجم
۹۳	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل پنجم
۹۵	فصل ششم. بررسی نقد ادبیات کودکان
۹۵	هدف کلی
۹۵	هدف‌های یادگیری
۹۵	۱-۶ تاریخچه نقد
۹۶	۲-۶ تعریف نقد
۹۷	۳-۶ نقد در ادبیات کودکان
۹۸	۴-۶ انواع نقد
۹۹	۴-۶ ۱ نقد صوری یا سستی
۹۹	۴-۶ ۲ نقد اخلاقی
۹۹	۴-۶ ۳ نقد تأویلی یا هرمنوتیک
۱۰۰	۴-۶ ۴ نقد روان‌شناسی
۱۰۰	۴-۶ ۵ نقد جامعه‌شناسی (اجتماعی)
۱۰۱	۴-۶ ۶ نقد تطبیقی
۱۰۱	۴-۶ ۷ نقد مخاطب‌شناسی
۱۰۱	۴-۶ ۸ نقد تاریخی
۱۰۱	۴-۶ ۹ نقد فنی (تخصصی)

۱۰۲	۵-۶ ویژگی های نقد ادبیات کودکان
۱۰۴	۶-۶ ویژگی های منتقد ادبیات کودکان
۱۰۵	خلاصه فصل ششم
۱۰۶	خودآزمایی چهارگزینه ای فصل ششم
۱۰۹	فصل هفتم. بررسی منابع مذهبی در ادبیات کودکان
۱۰۹	هدف کلی
۱۰۹	هدف های یادگیری
۱۰۹	۱-۷ تعاریف
۱۱۳	۲-۷ انواع کتاب های ادبیات دینی
۱۱۵	۲-۷ کتاب های داستانی (دینی)
۱۱۷	۲-۷ کتاب های غیرداستانی (دینی)
۱۱۷	۲-۷ شعر کودکانه (دینی)
۱۱۹	خلاصه فصل هفتم
۱۲۰	خودآزمایی چهارگزینه ای فصل هفتم
۱۲۳	فصل هشتم. تأثیر جنگ بر ادبیات کودکان
۱۲۳	هدف کلی
۱۲۳	هدف های یادگیری
۱۲۳	۱-۸ کلیات
۱۲۵	۲-۸ ادبیات جنگ
۱۲۷	۳-۸ هدف های ادبیات جنگ
۱۲۷	۴-۸ معرفی برخی آثار کودکان در زمینه جنگ
۱۲۸	خلاصه فصل هشتم
۱۲۹	خودآزمایی چهارگزینه ای فصل هشتم
۱۳۱	فصل نهم. نقش کتاب های کودکان در تعلیم و تربیت کودکان معاصر
۱۳۱	هدف کلی
۱۳۱	هدف های یادگیری
۱۳۱	۱-۹ معلولیت و انواع آن
۱۳۵	۲-۹ انواع کتاب های کودکان معلول
۱۳۷	۱-۲-۹ کتاب های بریل
۱۳۷	۲-۲-۹ کتاب های گویا
۱۳۷	۳-۲-۹ کتاب های لمسی - تصویری
۱۳۷	۴-۲-۹ کتاب هایی با حروف درشت
۱۳۸	۵-۲-۹ کتاب های آسان
۱۳۸	۳-۹ ویژگی های کلی کتاب های کودکان معلول
۱۳۹	خلاصه فصل نهم
۱۴۰	خودآزمایی چهارگزینه ای فصل نهم

۱۴۳	فصل دهم. آشنایی با جوایز و سازمان‌های ملی و بین‌المللی ادبیات کودکان
۱۴۳	هدف کلی
۱۴۳	هدف‌های یادگیری
۱۴۳	۱-۱۰ کلیات
۱۴۴	۲-۱۰ معرفی مؤسسات و سازمان‌های ایرانی
۱۴۴	۱-۲-۱۰ انجمن فرهنگی-هنری تصویرگران کتاب کودک
۱۴۴	۲-۲-۱۰ انجمن نویسندگان کودک و نوجوان
۱۴۵	۳-۲-۱۰ خانه ترجمه کودکان و نوجوانان
۱۴۵	۴-۲-۱۰ شورای کتاب کودک
۱۴۶	۵-۲-۱۰ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
۱۴۶	۳-۱۰ معرفی مؤسسات بین‌المللی
۱۴۶	۳-۱۰ دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان (آی.بی.بی.وای)
۱۴۷	۲-۳-۱۰ کتابخانه بین‌المللی جوانان
۱۴۷	۴-۱۰ معرفی برخی ناشران و مراکز فرهنگی و بین‌المللی
۱۴۷	۱-۴-۱۰ جوایز و جشنواره‌ها داخلی (ایرانی)
۱۴۸	۲-۴-۱۰ جوایز و نمایشگاه‌ها بین‌المللی
۱۵۱	خلاصه فصل دهم
۱۵۲	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دهم
۱۵۵	پاسخنامه سوالات چهارگزینه‌ای
۱۵۷	منابع و مآخذ

مقدمه

به دنبال پیشرفت علوم رفتاری و یافته‌های جدید روان‌شناسان، نگاه جامعه، مربیان و والدین نسبت به کودکان تغییر کرد. دیگر کودک به عنوان «بزرگ کوچک» تلقی نمی‌شود بلکه موجودی است با ویژگی‌های خاص و تمایلات گوناگون که نیازمند توجه خاص است. شاید اهمیت همین موضوع سبب شده‌است که قرن بیستم را «قرن کودک» بنامند. روزی دنیا به بزرگ‌ترها تعلق داشت و کودکان به عنوان شخصیتی مستقل به چشم نمی‌آمدند. امروزه کودکان بیشتر به رسمیت شناخته شده‌اند و دنیای امروز و فردا متعلق به آنان است.

کودکان همواره کودک نمی‌مانند. هم‌زمان با رشد جسمی، افکار، عقاید، باورها، خواسته‌ها و نیازهایشان نیز رشد می‌کنند. بنابراین نیازمند ابزار آموزشی روزآمدی هستند که متناسب با رشد شخصیت و فکر و اندیشه‌شان مورد استفاده قرار گیرند.

ایجاد علاقه و انگیزه و عادت به مطالعه و تحقیق آشنایی با ارزش‌های هر جامعه از همان ابتدای کودکی شکل می‌گیرد و سبب رشد علمی و فرهنگی هر ملتی می‌شود. بنابراین ارج نهادن به کتاب و کتاب‌خوانی زمینه‌های ساخت جامعه‌ای را فراهم می‌سازد که می‌تواند مشکلات فراوانی را از سر راه بردارد.

با توجه به نقش بسیار حساس کودک در سازندگی فردای هر جامعه، شاخه‌ای نوین به نام «ادبیات کودکان» به آنان اختصاص داده شد. در قرن حاضر مستعدترین افراد توجه خود را به ادبیات کودکان معطوف کرده‌اند. جان راونون سند^۱ یکی از خوش‌فکرترین منتقدان معتقد است: کودکان بخشی از بشریت اند و ادبیات آنها بخشی از ادبیات است. کتاب حاضر با توجه به اهمیت مسئله کودکان در صدد معرفی

ادبیات کودکان و ویژگی‌ها و نیازهای آنان به کسانی است که به نحوی با کودکان سروکار دارند.

ادبیات کودکان با عوامل اجتماعی - آموزشی، فرهنگی و حتی اقتصادی پیوندی ناگسستنی دارد. کودکان با همراهی بزرگسالان توانمند و آگاه می‌توانند در عرصه‌های مختلف تجربه بیاموزند و راهی سفری نو در زندگی شوند.

هدف اصلی این کتاب آشنایی با دنیای کودکان و ادبیات آنهاست که برای دو واحد درسی با همین عنوان در رشته علوم تربیتی و برای گرایش «آموزش و پرورش پیش دبستانی و دبستانی» پیش‌بینی شده‌است.

این کتاب در ده فصل نگاشته شده که هر فصل شامل مباحث مختلف در زمینه ادبیات کودکان است. با آنجا که برای نگارنده مقدور بود، سعی شد تا بخش‌های گوناگونی از ادبیات کودکان معرفی و مطرح شود و البته این کار خالی از اشکال نبوده، اما تلاش شده تا با یاری منابع، مآخذ روزآمد و جست‌وجو در مقالات و پژوهش‌هایی در این زمینه، اشکالات و کمبودهای احتمالی مرتفع شود. امیدوارم با راهنمایی و یاری و لطف پژوهشگران و صاحب نظران، چاپ نای مدی کامل‌تر به علاقه‌مندان ارائه شود. در خاتمه از جناب آقای دکتر بوعلی حسینی ویراستار علمی محترم سپاس‌گزارم که بادقت فراوان در رفع ابهامات و اشکالات کتاب کوشیده‌اند. همچنین از مدیریت و دست‌اندرکاران محترم دفتر تدوین دانشگاه پیام نور، کارشناسان و ویراستار محترم ادبی که برای به سامان رساندن این کتاب همراه من به اکتان کمال قدردانی و سپاس را دارم.

طاهر جمفرقلیان

۱۳۹۵